

Fotografia : Monument Walter Benjamin de Portbou

L'OBRA D'ART EN L'ÈPOCA DE LA SEVA REPRODUCTIBILITAT TÈCNICA

Jan Murtra Sabaté

Universitat de Barcelona

Quan per correu electrònic em van dir que li havia de fer l'amic invisible al meu amic cineasta vaig pensar regalar-li un llibre sobre les sèries d'humor dels 2000 fins avui, però la idea no em satisfieia. Tenia ganes de regalar-li alguna cosa amb més gràcia. Per això em vaig decidir a comprar dos exemplars de *L'obra d'art en l'època de la seva reproductibilitat tècnica*. En vaig comprar dos perquè la meva mare sempre diu que si vols fer un bon regal has de regalar el que t'agradaria que

et regalessin a tu. Després de llegir-me'l no sé si aquest amic tindrà ganes de tirar-me'l pel cap o de fer-me un petó.

La idea general del llibre de Walter Benjamin ens l'exposa ell mateix al pròleg. Pròleg que, per altra banda, ha estat molt desestimat en diverses ocasions per diferents intèrprets. Tant de bo tots els autors ens expliquessin què estan intentant fer. El cas és que el propòsit de l'obra és eminentment polític.

Des d'una perspectiva marxista Benjamin ens vol explicar l'evolució de l'estructura cultural i ideològica que està determinada pel desenvolupament tècnic i productiu de la societat capitalista. Aquest desenvolupament tècnic, segons ell, canvia el paradigma sobre el qual hem d'entendre l'obra d'art. L'obra d'art ja no es produeix enfocada al culte del suprasensible, sinó que es produeix políticament. El feixisme, com a moviment polític reaccionari, utilitza conceptes estètics desfasats, com si l'obra d'art contemporània no tingués com a principal característica la seva capacitat de reproduir-se. Utilitza conceptes estètics de la societat passada que vol recuperar, els d'un art que cada cop existeix menys.

L'obra d'art, que sempre ha estat reproduïble però que ara per primer cop té la seva principal característica en aquesta capacitat, està perdent la seva aura i la seva unitat, "la seva existència irrepètible en el lloc on es troba". L'aura és l'aparició única d'una llunyania, per molt propera que pugui ser" i allò que és "essencialment llunyà és l'inacostable" per això l'aura dona a l'obra d'art un valor cultural, de culte. La pèrdua de l'aura suposa un capgirament de la tradició i d'allò que es transmet. Ara l'obra es pot adequar a les necessitats del receptor.

El més interessant del llibre és com aquestes noves característiques converteixen l'art en l'element perfecte per connectar amb les masses. L'art reproduïble tècnicament prioritza la recepció i una capacitat expositiva. El fet d'estar completament determinat per la tècnica i la conseqüent pèrdua de l'aura, de la unitat misteriosa, fa de l'obra d'art una cosa centrada en el seu objectiu, en transmetre un idea concreta. L'obra d'art perd la seva autonomia com a quelcom interpretable i la tècnica li imposa una exposició i imposa al receptor una interpretació. El fet que l'art tendeixi cap a una interpretació més unívoca fa que tothom sigui un petit expert, un petit crític. El cas paradigmàtic de tot això - i el motiu pel qual li vaig regalar el llibre a aquest amic meu- és el cinema. "Respecte la pintura, la major capacitat d'anàlisi del treball representat en el film queda determinada per la presentació incomparablement més precisa de la situació."

En tot això podem veure perquè l'art es converteix en quelcom polític. Les masses davant el film critiquen (reacció progressista), davant la pintura obeeixen (actitud reaccionària). Benjamin a través d'una conceptualització particular de la distracció com a costum acaba el llibre mostrant-nos com opera aquest caràcter polític de l'art. "Mitjançant la distracció tal com l'art l'ofereix es pot controlar de sotamà fins a quin punt l'apercepció és capaç de resoldre noves tasques."

Fotografia : Monument Walter Benjamin de Portbou

Per acabar, a l'epíleg trobem la comparativa d'aquesta situació amb la reacció feixista la qual el que fa, en lloc de polititzar l'art, és estetitzar la política. Això vol dir entendre la política com una obra d'art, com un espectacle que convenç amb els mecanismes de l'art. La qüestió de fons és la voluntat del feixisme de mantenir les relacions de propietat i, per tant, utilitzar la tècnica per la guerra que és el que permet aquest manteniment i és allò que en última instància esteticitzen. Això ens sona molt actual, però avui més que feixistes trobem pallassos. No sé què fa més por.

Per qui després de veure una mica de què va el llibre s'estigui animant a llegir-lo és interessant tenir en compte algunes qüestions. Una cosa que m'agrada de Benjamin és que escriu capítols curts en llibres curts. Això fa que el seu llenguatge crític -per profund- no sigui un problema. A cada capítol hi ha una idea i la curta extensió et permet rellegir el text un parell de vegades com a mínim, cosa que recomano molt.

Per altra banda, Benjamin és un filòsof que -a la seva manera- és marxista, és crític amb la societat del seu temps, amb el sistema econòmic i en el futur que aquest ens promet. Això pot derivar en una lectura amb molts

Fotografia : Walter Benjamin

prejudicis, pressuposant que criticarà unes coses que no critica i que en defensarà unes altres que tampoc defensa. A mi m'ha passat i m'he encallat en més d'un fragment per aquest motiu. Contra una interpretació d'intel·lectual d'esquerres que parla castellà i amb paraules estranyes, s'ha d'entendre que aquesta obra és eminentment constatativa. Pràcticament no hi ha judicis de valor i els que ho poden semblar en la seva majoria no ho són. El que vull dir és que no s'hi troba una "crítica del sistema" ni una posició crítica amb la tecnologia; s'hi troba una anàlisi estètica i política d'un moment determinat. Cal dir, però, que també en això hi ha un dels problemes del llibre. Per mi el principal.

L'anàlisi em sembla d'una precisió quasi mil·limètrica. Com capta els canvis socials i polítics que genera la tècnica en general fent la retrospectiva a l'aparició de la impremta o de la ràdio i com això influencia a les masses, com canvia la relació de l'individu amb el món i com guanyant autonomia a la vegada en perd convertint-se en massa. Com també analitza el cas concret del cinema, l'aparició dels actors com a ídols, etc. Tot plegat qüestions justament molt actuals. I és que realment Benjamin l'encerta. L'art s'ha convertit en un instrument polític, des de la propaganda del segle XX fins a la publicitat. El problema però és que en aquest anàlisi no

trobem les eines per fer alguna cosa respecte res. L'anàlisi s'ha complert i se segueix complint, i ara què? L'objectiu de l'anàlisi era evitar o promoure alguna cosa? Ens trobem igual que als anys 40. Gràcies a Benjamin tenim aquest tros de la realitat analitzat, però seguim pensant què fer.

Si l'art i la tècnica són τέκνη, que implica l'acció conscient d'algú, potser Benjamin el que ens diu amb el títol d'aquesta obra és que deixem de marejar la perdiu i que posem les coses al seu lloc. Potser per això es va limitar a ubicar la situació. Però sabem que el més difícil de qualsevol situació és fer-hi alguna cosa interessant, per això la política exigeix més art i més geni que qualsevol pintura. L'art i el geni que potser a Benjamin li van faltar i que aquest llibre ens demana a nosaltres.

BIBLIOGRAFIA

BENJAMIN, W. (2021). *L'obra d'art en l'època de la seva reproductibilitat tècnica* (Creus, J.; trad.) Girona: Ela geminada. 72 pàg. (Edicions de la ela geminada; 21).